

מהי אמת, מהי רפואה מדעית

ביקורת על הספר "האמת של הרפואה המדעית" / בנימין מחס
הוצאת י"ל מאגנס, ירושלים 2008, ע' 439

ד"ר בנימין מחס, רופא בעל מוניטין, הביא בספר זה משנה סדודה של השקפותיו על הבעיות העומדות בפני הרפואה המודרנית. נוכח המידע הרב המצפי אותנו או עומדים חסרי אונים: המידע מגיע ממקורות רבים – עיתונות מדעית, עיתונות פופולרית, תועמלני תרופות, מרצים במסגרת לימודי המשך, רשת האינטרנט, ולעתים לא רחוקות אף מהחולים עצמם. כל מקור תורם את חלקו ועלינו לנסות ולברור את המוצן מן התבן. הבעיות הללו אינן רק נחלתו של הרופא הבודד. עומדות בפניהן הרשויות למיניהן – חברות מדעיות המארגנות את המידע בצורת הנחיות קליניות, השלטונות הנדרשים לקבוע אילו תרופות מותרות לשימוש ולאיוז מטרם, אילו שיטות טיפוליות יתקצבו ואילו לא ולעיתים גם בתי המשפט, הנדרשים לקבוע האם רופא זה או אחר, קופת חולים זו או אחרת, פעלו בצורה נאותה.

קל לחשוב כי המידע אשר הולך ומתרכב מביא אותנו בהכרח אל מסקנות מבוססות ונכונות יותר. מוסס חושף דוגמאות רבות של דרך פתלתלה, מעבר ממסקנה אחת למנוגדת לה. כמובן שהתלבטויות הן נפוצות, נכונות ומוצדקות אולם הדוגמאות מראות עד כמה גורמים אחרים משחקים תפקיד – הן גורמים אישיים של עייקשות ואי נכונות להודות בטעויות, והן גורמים כלכליים, בשל ההשלכות הכספיות העצומות שיש לקביעת מדיניות זו או אחרת. הספר מציג דוגמאות מתחומים רבים ועושה בהן שימוש לשם פיתוח דיון מעמיק בטורים ובתהליכים. בין התחומים הנידונים כלולים כירורגיה, קרדיולוגיה, אונקולוגיה ועוד, וכמובן שלא נשכחה הנירולוגיה. בפרק העוסק בטיפול בטרשת נפוצה, גם אלה שלא יסכימו עם מסקנותיו של מחס כי הטיפולים הקיימים למחלה זו הם בעלי

יעילות שולית בלבד, יצטרכו להתמודד עם הנימוקים כבדי משקל שהיא מעלה. על סמך דוגמאות אלו נערך דיון מעמיק ומעניין מאוד במושגים אשר אנו משתמשים בהם (endpoints) של טיפול, כמה נקודות מטרה מותר באופן תדיר, כמו מובהקות סטטיסטית ומשמעות קלינית, מהם השיקולים בבחירת נקודות מטרה (ורצוי שתהיינה בניסוי שבודק התערבות כלשהי), התוויות קליניות ותקפותן וכיצד מתמודדים עם תוצאות מדהימות, כאשר ניסוי מוכיח יעילות של טיפול הומיאופתי או של תפילה לשלומן של חולה (מתברר, כי תפילות עזרות להחלמה בייחוד אם החולה אינו יודע שהתפילה נערכת!)

הספר רחב היריעה כתוב בשפה ברורה ואם כי כמובן אינו נקי מטעויות, הוא מרתק לקריאה. חסרון אחד שלו הוא היעדר מראי מקום, כאשר טענת רבות מושמעות ויש קושי לבדוק אותן. חסרון אחר הוא היעדר מפתח עניינים שיכול היה לעזור בחיפוש נושאים. אולם החיסרון הגדול ביותר, לדעתי, הוא היעדר התייחסות לתהליכים הקורים במדינתנו, כגון בתהליכים הנוגעים להכללה של תרופות או טכנולוגיות חדשות בסל התרופות. יש אמנם שתי התייחסויות לישראל, כאשר בפרקים המסיימים נידון מצבם הבריאותי של שני ראשי הממשלה הקודמים שלנו, שרון ואולמרט, והטיפול הרפואי שהוצע וניתן להם. לגבי אריאל שרון, מועלה שיקול מורכב ומעניין, אשר לא יובא כאן אולם ראוי לציון הקטע המסכם פרק זה, בו אומר מחס בקריצה: "יש להניח כי במסגרת סיכום שיטתי של הניסיון המצטבר בטיפול באטימת הנקב (הבין עלייתי) על פי עקרון סונת הטיפול (ITT) (כל מי שהתכוונו להשתיל בו התקן אוטם ייחשב כמי שהושתל בו התקן גם אם בפועל לא קרה הדבר), כאשר נקודת המטרה (endpoint) היא הישרדות לאחר שנה, יימנה שרון עם ההצלחות..."

פרופ' עמוס קורצ'ין